

**KANADA NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU**  
**POLITYKA, SPOŁECZEŃSTWO, EDUKACJA**



**SOCIETAS**

**seria pod redakcją  
BOGDANA SZLACHTY**

**79**

Marcin Gabryś, Marta Kijewska-Trembecka,  
Radosław Rybkowski, Tomasz Soroka

# Kanada na przełomie XX i XXI wieku

Polityka, społeczeństwo, edukacja

pod redakcją Marty Kijewskiej-Trembeckiej



Kraków 2013

© Copyright by individual authors.

Recenzent wydawniczy  
dr hab. Paweł Laidler

Opracowanie redakcyjne: Edyta Wygonik-Barzyk

Publikacja finansowana z budżetu grantu Narodowego Centrum Nauki na projekt  
„Pokój, porządek i dobry rząd. Najważniejsze zagadnienia współczesnej polityki  
Kanady” (4593/B/H03/2011/40).

ISBN: 978-83-7638-437-5

KSIĘGARNIA AKADEMICKA  
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków  
tel./faks: 012 431-27-43, 012 663-11-67  
e-mail: [akademicka@akademicka.pl](mailto:akademicka@akademicka.pl)

Księgarnia internetowa:  
[www.akademicka.pl](http://www.akademicka.pl)

## Spis treści

Wprowadzenie .....	9
<b>I.</b>	
<b>Marcin Gabryś</b>	
<b>Polityka wewnętrzna Kanady. Patriacja konstytucji, Quebec, rdzenni mieszkańcy .....</b>	<b>15</b>
Wprowadzenie .....	15
Powstanie Dominium Kanady .....	16
I.1. Patriacja konstytucji .....	20
I.1.1. Zmiany w wyniku patriacji konstytucji .....	25
I.1.2. Karta Praw i Wolności .....	26
I.1.3. Nowelizacja konstytucji .....	32
I.1.4. Nieudane próby nowelizacji .....	34
I.2. Współczesna scena polityczna Kanady .....	37
I.2.1. Partie polityczne .....	38
I.2.2. Prorogacja parlamentu .....	39
I.2.3. Wybory z 2011 r. ....	42
I.3. Miejsce Quebecu w Kanadzie .....	45
I.3.1. Próby reform na przełomie lat 80. i 90. XX w. ....	50
I.3.2. Znaczenie referendum z 1995 r. ....	54
I.3.3. Współczesna scena polityczna Quebecu .....	57
I.3.4. „Otwarty federalizm” .....	59
I.3.5. Podsumowanie .....	64
I.4. Regionalizmy .....	65
I.4.1. Osamotnienie zachodu .....	70
I.4.2. Próby reformy Senatu .....	74
I.4.3. Podsumowanie .....	76
I.5. Dążenia polityczne ludności rdzennej .....	78
I.5.1. Rys historyczny .....	79
I.5.2. Wzrost znaczenia politycznego ludności rdzennej .....	80
I.5.3. Zmiany w sytuacji rdzennych mieszkańców .....	83
I.5.4. Roszczenia ludności rdzennej .....	86
I.5.4.1. Roszczenia ziemskie .....	86
I.5.4.2. Samorządy ludności rdzennej .....	89

I.5.4.3. Typy samorządów .....	92
I.5.4.4. Quebeckcy separatyści a rdzenni mieszkańcy .....	94
I.5.5. Podsumowanie .....	95
I.6. Zakończenie .....	95

## II.

**Tomasz Soroka**

<b>Polityka zagraniczna. Kanada w globalnym systemie relacji politycznych i wojskowych .....</b>	<b>97</b>
Wprowadzenie .....	97
II.1. Od kolonialnej zależności do dyplomatycznej niepodległości. Emancypacja Kanady na arenie międzynarodowej .....	101
II.2. Budowa powojennej tożsamości międzynarodowej .....	107
II.3. Więzy postkolonialne .....	110
II.3.1. Kanada a upadek brytyjskiej potęgi kolonialnej. Polityka wobec Wspólnoty Narodów (Commonwealth) .....	111
II.3.2. Współczesne relacje kanadyjsko-brytyjskie .....	115
II.3.3. Stosunki kanadyjsko-francuskie. Kanada na forum Międzynarodowej Organizacji Frankofonii (La Francophonie) .....	117
II.4. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) .....	121
II.4.1. Działania na rzecz pokoju .....	124
II.4.2. Pomoc rozwojowa .....	125
II.4.3. Obecne relacje z ONZ .....	127
II.5. Kanada w grupie najbogatszych państw świata. G7, G8, G20 .....	131
II.6. Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) .....	139
II.7. Dowództwo Obrony Północnoamerykańskiej Przestrzeni Powietrznej i Kosmicznej (NORAD) .....	148
II.8. Ochrona granic. Rywalizacja w Arktyce .....	153
II.9. Podsumowanie .....	156

## III.

**Marta Kijewska-Trembecka**

<b>Współczesne wieloetniczne społeczeństwo Kanady .....</b>	<b>161</b>
III.1. W poszukiwaniu imigrantów. Kanadyjska polityka imigracyjna końca XX w. i jej efekty .....	162
III.2. Zmiany w strukturze etnicznej i rasowej społeczeństwa kanadyjskiego .....	171
III.3. Nowe grupy etniczne w Kanadzie, <i>visible minorities</i> .....	175
III.4. Zróżnicowanie językowe mieszkańców Kanady .....	178
III.4.1. Oficjalna dwujęzyczność .....	178
III.4.2. Języki etniczne w Kanadzie .....	180

III.5. <i>Natives</i> , kanadyjska ludność rodzima na przełomie XX i XXI w. . . . .	184
III.6. Przełom XX i XXI w. – początek końca dyskryminacji kanadyjskich <i>natives</i> ? . . . . .	189
III.7. Kilka zdań podsumowania . . . . .	192
III.8. Kanadyjska wielokulturowość u progu XXI w. . . . .	193
III.8.1. Okoliczności proklamowania kanadyjskiej wielokulturowości i pierwszy okres jej funkcjonowania . . . . .	193
III.8.2. Nowe płaszczyzny wielokulturowości . . . . .	197
III.8.3. Czas na <i>visible minorities</i> . . . . .	197
III.8.4. <i>Natives</i> upominają się o swoje prawa . . . . .	200
III.8.5. Quebecka wersja wielokulturowości . . . . .	202
III.8.6. Co dalej z kanadyjską wielokulturowością – dyskusje przełomu wieków . . . . .	204

#### IV.

#### Radosław Rybkowski

<b>Polityka edukacyjna i kulturalna w Kanadzie . . . . .</b>	<b>211</b>
Wprowadzenie . . . . .	211
IV.1. Podstawy polityki publicznej . . . . .	212
IV.1.1. Narzędzia prowadzenia polityki publicznej . . . . .	213
IV.1.2. Decentralizacja polityki publicznej w Kanadzie . . . . .	215
IV.2. Dziedzictwo historii – Raport Griersona . . . . .	218
IV.2.1. Raport Maseya . . . . .	219
IV.3. Współpraca federacji oraz prowincji . . . . .	222
IV.3.1. Polityka kulturalna: zasada „arm’s length” w działaniach federacji . . . . .	224
IV.4. Polityka kulturalna na przełomie tysiącleci . . . . .	228
IV.4.1. Rola prowincji . . . . .	229
IV.4.2. Kierunek zmian . . . . .	233
IV.4.3. Kultura lokalna? . . . . .	236
IV.5. Edukacja – odpowiedzialność władz . . . . .	239
IV.5.1. Poziom edukacji w Kanadzie . . . . .	240
IV.5.2. W trosce o przyszłość . . . . .	245
IV.6. Polityka publiczna – podsumowanie . . . . .	248
IV.7. Dalsza lektura . . . . .	248
Załącznik. Polityka zagraniczna Kanady, 1945-2013 – kalendarium . . . . .	251
Bibliografia . . . . .	257
Indeks osobowy . . . . .	279
Indeks nazw geograficznych . . . . .	285







# SOCIETAS

seria pod redakcją  
BOGDANA SZLACHTY

1. Grzybek Dariusz, *Nauka czy ideologia. Biografia intelektualna Adama Krzyżanowskiego*, 2005.
2. Drzonek Maciej, *Między integracją a europeizacją. Kościół katolicki w Polsce wobec Unii Europejskiej w latach 1997-2003*, 2006.
3. Chmieliński Maciej, *Max Stirner. Jednostka, społeczeństwo, państwo*, 2006.
4. Nieć Mateusz, *Rozważania o pojęciu polityki w kręgu kultury attyckiej. Studium z historii polityki i myśli politycznej*, 2006.
5. Sokółów Florian, *Nahum Sokółów. Życie i legenda*, oprac. Andrzej A. Zięba, 2006.
6. Porębski Leszek, *Między przemocą a godnością. Teoria polityczna Harolda D. Laswella*, 2007.
7. Mazur Grzegorz, *Życie polityczne polskiego Lwowa 1918-1939*, 2007.
8. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt instytucjonalny Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej 1950-2005. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2006.
9. Karas Marcin, *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X. Historia i doktryna rzymskokatolickiego ruchu tradycjonalistycznego*, 2008.
10. *European Ideas on Tolerance*, red. Guido Naschert, Marcin Rebes, 2009.
11. Gacek Łukasz, *Chińskie elity polityczne w XX wieku*, 2009.
12. Zemanek Bogdan S., *Tajwańska tożsamość narodowa w publicystyce politycznej*, 2009.
13. Lencznarowicz Jan, *Jalta. W kręgu mitów założycielskich polskiej emigracji politycznej 1944-1956*, 2009.
14. Grabowski Andrzej, *Prawnicze pojęcie obowiązywania prawa stanowionego. Krytyka niepozytywistycznej koncepcji prawa*, 2009.
15. Kich-Maslej Olga, *Ukraina w opinii elit Krakowa końca XIX – pierwszej połowy XX wieku*, 2009.
16. Citkowska-Kimla Anna, *Romantyzm polityczny w Niemczech. Reprezentanci, idee, model*, 2010.
17. Mikuli Piotr, *Sądy a parlament w ustrojach Australii, Kanady i Nowej Zelandii (na tle rozwiązań brytyjskich)*, 2010.
18. Kubicki Paweł, *Miasto w sieci znaczeń. Kraków i jego tożsamości*, 2010.
19. Żurawski Jakub, *Internet jako współczesny środek elektronicznej komunikacji wyborczej i jego zastosowanie w polskich kampaniach parlamentarnych*, 2010.
20. *Polscy eurodeputowani 2004-2009. Uwarunkowania działania i ocena skuteczności*, red. K. Szczerski, 2010.

21. Bojko Krzysztof, *Stosunki dyplomatyczne Moskwy z Europą Zachodnią w czasach Iwana III*, 2010.
22. *Studia nad wielokulturowością*, red. Dorota Pietrzyk-Reeves, Małgorzata Kułakowska, Elżbieta Żak, 2010.
23. Bartnik Anna, *Emigracja latynoska w USA po II wojnie światowej na przykładzie Portorykańczyków, Meksykanów i Kubańczyków*, 2010.
24. *Transformacje w Ameryce Łacińskiej*, red. Adam Walaszek, Aleksandra Giera, 2011.
25. Praszalowicz Dorota, *Polacy w Berlinie. Strumienie migracyjne i społeczności imigrantów. Przegląd badań*, 2010.
26. Głogowski Aleksander, *Pakistan. Historia i współczesność*, 2011.
27. Brząkiewicz Bartłomiej, *Choroba psychiczna w literaturze i kulturze rosyjskiej*, 2011.
28. Bojenko-Izdebska Ewa, *Przemiany w Niemczech Wschodnich 1989-2010. Polityczne aspekty transformacji*, 2011.
29. Kołodziej Jacek, *Wartości polityczne. Rozpoznanie, rozumienie, komunikowanie*, 2011.
30. *Nacjonalizmy różnych narodów. Perspektywa politologiczno-religioznawcza*, red. Bogumił Grott, Olgierd Grott, 2012.
31. Matyasik Michał, *Realizacja wolności wypowiedzi na podstawie przepisów i praktyki w USA*, 2011.
32. Grzybek Dariusz, *Polityczne konsekwencje idei ekonomicznych w myśli polskiej 1869-1939*, 2012.
33. Woźnica Rafał, *Bułgarska polityka wewnętrzna a proces integracji z Unią Europejską*, 2012.
34. Ślufińska Monika, *Radykałowie francuscy. Koncepcje i działalność polityczna w XX wieku*, 2012.
35. Fyderek Łukasz, *Pretorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, 2012.
36. Węc Janusz Józef, *Traktat lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007-2009*, 2011.
37. Rudnicka-Kassem Dorota, *John Paul II, Islam and the Middle East. The Pope's Spiritual Leadership in Developing a Dialogical Path for the New History of Christian-Muslim Relations*, 2012.
38. Bujwid-Kurek Ewa, *Serbia w nowej przestrzeni ustrojowej. Dzieje, ustrój, konstytucja*, 2012.
39. Cisek Janusz, *Granice Rzeczypospolitej i konflikt polsko-bolszewicki w świetle amerykańskich raportów dyplomatycznych i wojskowych*, 2012.
40. Gacek Łukasz, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, 2012.
41. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt ustrojowy Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej w latach 1950-2010. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2012.
42. *Międzycywilizacyjny dialog w świecie słowiańskim w XXI XX wieku. Historia – religia – kultura – polityka*, red. Irena Stawowy-Kawka, 2012.

43. *Ciekawość świata, ludzi, kultury... Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Ryszardowi Kantorowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. R. Holda, T. Paleczny, 2012.
44. Węc Janusz Józef, *Pierwsza polska prezydencja w Unii Europejskiej. Uwarunkowania – Procesy decyzyjne – Osiągnięcia i niepowodzenia*, 2012.
45. Zemanek Adina, *Córki Chin i obywatelki świata. Obraz kobiety w chińskich czasopiśmie o modzie*, 2012.
46. Kamińska Ewa, *Rezeption japanischer Kultur in Deutschland: Zeitgenössische Keramik als Fallstudie*, 2012.
47. Obeidat Hassaym, *Stabilność układu naftowego w warunkach zagrożeń konfliktami w świetle kryzysu w latach siedemdziesiątych XX i na progu XXI wieku*, 2012.
48. Ścigaj Paweł, *Tożsamość narodowa. Zarys problematyki*, 2012.
49. Głogowski Aleksander, *Af-Pak. Znaczenie zachodniego pogranicza pakistańsko-afgańskiego dla bezpieczeństwa regionalnego w latach 1947-2011*, 2012.
50. Miżejewski Maciej, *Ochrona pluralizmu w polityce medialnej Polski i Włoch*, 2012.
51. Jakubiak Łukasz, *Referendum jako narzędzie polityki. Francuskie doświadczenia ustrojowe*, 2013.
52. *Skuteczność polskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Założone cele i ich realizacja*, red. Krzysztof Szczerki, 2013.
53. *Stosunki państwo – kościół w Polsce 1944-2010*, red. Rafał Łatka, 2013.
54. Gacek Łukasz, Trojnar Ewa, *Pokojowe negocjacje czy twarda gra? Rozwój stosunków ponad cieśniną tajwańską*, 2012.
55. Sondel-Cedarmas Joanna, *Nacjonalizm włoski. Geneza i ewolucja doktryny politycznej (1896-1923)*, 2013.
56. Rudnicka-Kassem Dorota, *From the Richness of Islamic History*, 2013.
57. Fyderek Łukasz, Renata Kurpiewska-Korbut, Piotr Fudała, *Budowanie parlamentaryzmu. Doświadczenia z Afganistanu, Iraku i Kurdystanu irackiego*, 2013.
58. Dardziński Piotr, *Kapitalizm nieobjawiony. Doktryna ładu społecznego, politycznego i ekonomicznego w myśli Wilhelma Röpkego*, 2013.
59. *The Taiwan Issues*, ed. Ewa Trojnar, 2012.
60. Kopyś Tadeusz, *Stosunki polsko-węgierskie w latach 1945-1980*, 2013.
61. Kurpiewska-Korbut Renata, *Spoleczność międzynarodowa wobec Kurdów irackich*, 2013.
62. Pietrzyk-Reeves Dorota, *Ład Rzeczypospolitej. Polska myśl polityczna XVI wieku a klasyczna tradycja republikańska*, 2012.
63. Matykiewicz-Włodarska Aleksandra, *Marion Gräfin Dönhoff. Idee i refleksje polityczne*, 2012.
64. Reczyńska Anna, *Braterstwo a bagaż narodowy. Relacje w Kościele katolickim na ziemiach kanadyjskich do I wojny światowej*, 2013.
65. *Współczesne transformacje. Kultura, polityka, gospodarka*, red. Monika Banaś, Joanna Dziadowiec, 2013.

66. Grott Olgierd, *Instytut Badań Spraw Narodowościowych i Komisja Naukowych Badań Ziemi Wschodnich w planowaniu polityki II Rzeczypospolitej Polskiej na Kresach Wschodnich*, 2013.
67. *Teoretyczne i praktyczne problemy kultury politycznej. Studia i szkice*, red. Monika Banaś, 2013.
68. *Podejścia badawcze i metodologie w nauce o polityce*, red. Barbara Krauz-Mozer, Paweł Ścigaj, 2013.
69. *Narratives of Ethnic Identity, Migration and Politics. A Multidisciplinary Perspective*, eds. Monika Banaś, Mariusz Dziegłowski, 2013.
70. *Promoting Changes in Times of Transition and Crisis: Reflections on Human Rights Education*, eds. Krzysztof Mazur, Piotr Musiewicz, Bogdan Szlachta, 2013.
71. Bar Joanna, *Po ludobójstwie. Państwo i społeczeństwo w Rwandzie 1994-2012*, 2013.
72. *Włochy wielokulturowe. Regionalizmy, mniejszości, migracje*, red. Karolina Golemo, 2013.
73. *Stany Zjednoczone wczoraj i dziś. Wybrane zagadnienia społeczno-polityczne*, red. Agnieszka Małek, Paulina Napierała, 2013.
74. Plichta Paweł, *Estera w kulturach. Rzecz o biblijnych toposach*, 2014.
75. Czekańska Renata, *Wartości autoteliczne w kulturze symbolicznej na przykładzie indyjsko-polskich spotkań literackich*, 2014.
76. Włodarski Bartosz, *Szkoła Nauk Politycznych UJ 1920-1949*, 2014.
77. *Arabska wiosna w Afryce Północnej. przyczyny, przebieg, skutki*, red. Szczepankiewicz-Rudzka Ewa, 2014.
78. Bajor Piotr, *Partnerstwo czy członkostwo. Polityka euroatlantycka Ukrainy po 1991 r.*, 2014.